

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-3>

УДК 339.9

Особливості управління ризиками в логістиці зовнішньоекономічної діяльності

Баєва О.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління та економіки підприємства
Харківського національного фармацевтичного університету

Васильченко О.О.

старший викладач кафедри економічної теорії
Таврійського державного агротехнологічного університету

Статтю присвячено управлінню ризиками в логістиці зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано погляди науковців щодо сутності категорії «ризик». Наведено види ризиків у зовнішньоекономічній діяльності та фактори їх виникнення. Розглянуто елементи управління ризиками в логістиці зовнішньоекономічної діяльності. Складено схему управління ризиком та зазначено можливі заходи управління ризиками в логістиці зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: ризик, логістичний ризик, зовнішньоекономічна діяльність, управління ризиками, управлінські рішення, міжнародні ринки.

Баева О.И., Васильченко Е.О. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ В ЛОГИСТИКЕ ВНЕШНЕ-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена управлению рисками в логистике внешнеэкономической деятельности. Проанализированы взгляды ученых относительно сущности категории «риск». Приведены виды рисков во внешнеэкономической деятельности и факторы их возникновения. Рассмотрены элементы управления рисками в логистике внешнеэкономической деятельности. Составлена схема управления риском и указаны возможные меры управления рисками в логистике внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: риск, логистический риск, внешнеэкономическая деятельность, управление рисками, управленческие решения, международные рынки.

Baeva O.I., Vasilchenko O.O. RISK MANAGEMENT FEATURES IN LOGISTICS FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES

The article is devoted to risk management in logistics foreign economic activity. The views of scientists on the essence of the category "risk" are analyzed. The types of risks in foreign economic activity and factors of their occurrence are given. The elements of risk management in logistics foreign economic activity are considered. The scheme of risk management and identifies possible measures for risk management in logistics foreign trade activities is drawn.

Keywords: risk, logistic risk, foreign economic activity, risk management, management decisions, international markets.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вітчизняні підприємства для збільшення прибутків починають розширювати свою діяльність на внутрішніх ринках та освоювати закордонні ринки. Така діяльність потребує врахування ризиків, які можуть мати місце через наявність різних факторів, наприклад, перетин митного кордону, відмінності в правовому регулюванні зовнішньоекономічної діяльності різних країн, відстань тощо. Цілком передбачити зміни в зовнішньоекономічних відносинах неможливо. Для зменшення впливу ризиків, передбачення можливих негативних результатів на діяльність підприємства виникає необхідність управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження ризику внесли вітчизняні та іноземні вчені. Проте теоретичні аспекти цієї проблеми потребують подальшого ґрунтовного розгляду.

Вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для сучасного етапу розвитку зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) ризик є невід'ємним складником зовнішньоекономічних відносин. Тому необхідно навчитися правильно керувати ризиками, розробити етапи запобігання ризикових ситуацій та процес управління ними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основними цілями та завданнями статті є розгляд теоретичних підходів до сут-

ності категорії «ризик» та процесу управління ризиками в логістиці зовнішньоекономічної діяльності, механізм їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування сутності категорії «ризик» розпочалось ще у стародавні часи і продовжується у наш час [1–5]. Перші записи науковці знаходили у працях Геродота, давньоіндійському політичному і економічному трактаті «Артхашастра», працях китайського філософа Конфуція. У працях каноністів А. Блаженного та Ф. Аквінського досліджується теорія лихварського відсотку. Ризик (як характеристику підприємницької діяльності) починає досліджувати Р. Кантільйон у XVII ст. Меркантилісти Т. Ман і А. Монкретьєн пов'язували втрати активного сальдо торговельного балансу країни з ризиком. Представники класичної політичної економії обґрунтовували взаємозв'язок рівнів доходності та ризику (А. Сміт, Т. Мальтус). Неокласики А. Маршал та А. Пігу виокремлювали два різновиди ризику: підприємницький (галузевий) та особистий ризик позичальника. Інституціоналісти Д. Гобсон і Т. Веблен уважали, що ризик є причиною класової нерівності. Кейнсіанці виокремлювали ризик позичальника, кредитора та інфляції і визначали ризик частиною вартості, пов'язаною з можливими витратами, спричиненими непередбаченістю змін ринкових цін. Г. Марковіц, Д. Тобін, В. Шарп (неоінституційна теорія ризику) розробили теорії ризику: портфельних інвестицій, співвідношення ризику та доходу від фінансових інвестицій. Монетаристи М. Фрідмен та Ф. Найт розглядали ризик як невизначеність, розробили теорії вимірюваної та невимірюваної невизначеності.

С. Ілляшенко, С. Клименко та О. Дуброва досліджували чинники, що впливають на ЗЕД підприємств і виділяли такі: об'єктивні (не залежать від конкретного підприємства) та суб'єктивні (характеризують підприємство); зовнішні та внутрішні; прямої (впливають на результати діяльності підприємства) і непрямої дії (не впливають на результати, але уможливають зміну чинників). Деякі науковці розглядають ризик як можливість виникнення подій та відхилень від наміченого результату [6–8].

Автори [9] пропонують під ризиками ЗЕД розуміти загрозу втрат ресурсів, можливість недоотримання інформації про ЗЕ операції та прибутку суб'єктами ЗЕД. На думку [10], ризик ЗЕД є невизначеністю суб'єктів ЗЕД щодо вибору напрямів розвитку, сегментів, ніш та наслідків окремих ЗЕ операцій.

У словнику Oxford Advanced Learner's Dictionary категорія «ризик» означає можливість настання чогось неприємного в майбутньому або ситуацію, що може бути небезпечною чи призвести до негативних наслідків [11].

У сучасній українській мові поняття «ризик» визначається як усвідомлена можливість небезпеки та як ініціативний вчинок за сподіванням на успіх чи можливість збитків у разі невдачі в якійсь справі [12].

Логістичний ризик - це ризик, який виникає при здійсненні логістичних операцій протягом логістичного ланцюга.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства, які будь-яка інша, пов'язана з необхідністю ухвалювати ризиковані управлінські рішення. Ризиком у ЗЕД можна вважати несприятливі події або комбінацію подій, пов'язаних із ЗЕД, із несприятливими наслідками.

Підприємства, беручи участь у зовнішньоекономічній діяльності, стикаються з різними видами ризиків. До ризиків ЗЕД належать такі [13]: валютний, митний, політичний, міжнародного маркетингу, міжнародних перевезень, міжнародного контракту, міжнародного конкурентного середовища, інформаційний, інноваційний, митний, комерційні, ризик країни (соціально-політичний, макроекономічний та мікроекономічний), ризик, що пов'язаний з іноземним контрагентом тощо.

Факторами виникнення ризиків ЗЕД є мікро- та макрофактори, опосередковані та безпосередні, суб'єктивні та об'єктивні, конкретні та загальні.

До джерел виникнення ризиків ЗЕД належать соціальні чинники; екологічні умови; економічні, фінансові та політичні фактори; модель управління підприємством; недостатня кількість інформації; етнічні та регіональні проблеми; різниця в міжнародному законодавстві; форс-мажорні обставини; невизначеність у діяльності суб'єктів ЗЕД тощо.

Причинами виникнення ризиків у логістиці ЗЕД є порушення у діяльності логістичних систем: помилки під час розрахування необхідного обсягу закупівель та комплектуванні замовлень, помилки в управлінні матеріальними та супутніми потоками, порушення термінів поставок сировини на підприємства, збільшення часу транспортування, невиконання умов договорів, низька якість роботи суб'єктів логістичної діяльності (постачальників, посередників та споживачів), псування матеріальних ресурсів і втрата ними якісних характеристик, порушення роботи основних компонентів діяльності ланок логістичної системи тощо.

Ризиками можна управляти, використовуючи різні заходи, які допомагають прогнозувати можливі ризикові події та знизити можливі збитки. Логістичній діяльності притаманні ризики протягом логістичного ланцюга, починаючи з постачання матеріальних ресурсів постачальниками та закінчуючи доставкою готової продукції споживачам.

Для того, щоб управляти ризиками у ЗЕД спочатку доцільно провести попереджувальні дії: проаналізувати ринки, на яких буде здійснюватися ЗЕД; партнерів, із якими укладається угода; можливі ситуації виникнення ризиків; вибір стратегії та методів впливу на ризики. За наявності виникнення ризикових ситуацій необхідно безпосередньо впливати на ризик; здійснювати контроль та ввести коригувальні дії на процес управління ризиками. Схема процесу управління ризиком ілюстровано нижче (рис. 1).

Елементами управління ризиками ЗЕД є суб'єкти управління – працівники, відділи та підрозділи підприємства; об'єкти управління – виробничі операції, технології, інформація, ресурси, процеси у макро- та зовнішньоекономічному середовищі; засоби управління – методи та принципи діяльності підприємств у транснаціональному середовищі; контроль рівня ризику.

В управлінні ризиками в логістиці ЗЕД зацікавленими сторонами є сукупність логістич-

них ланок. Усі учасники ланок логістичного ланцюга зацікавлені в отриманні прибутку і запобіганні виникнення причин логістичного ризику. Система управління ризиками в ланцюгах постачань повинна бути ретельно продумана. Доцільним є розрахунок інтегрального логістичного ризику, до якого входять транспортні та екологічні ризики; ризики управління інформаційними, матеріальними та фінансовими потоками.

До заходів управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності належать такі: організаційні, страхування ризиків ЗЕД, самострахування, хеджування, передання ризику, створення спеціального резервного фонду. Зазначені заходи допоможуть більш ефективно керувати зовнішньоекономічними ризиками з метою запобігання та зменшення наслідків ризикових подій та сформулювати спільну стратегію управління ризиками підприємства.

Висновки з цього дослідження. Отже, грамотне керування ризиками в логістиці ЗЕД має вагомим значення для підприємства і дозволяє уникати або мінімізувати ризики, знижувати рівень витрат від прийнятих ризиків, передавати відповідальність за ризики своїм партнерам, підвищувати прибутки підприємства від діяльності на міжнародних ринках.

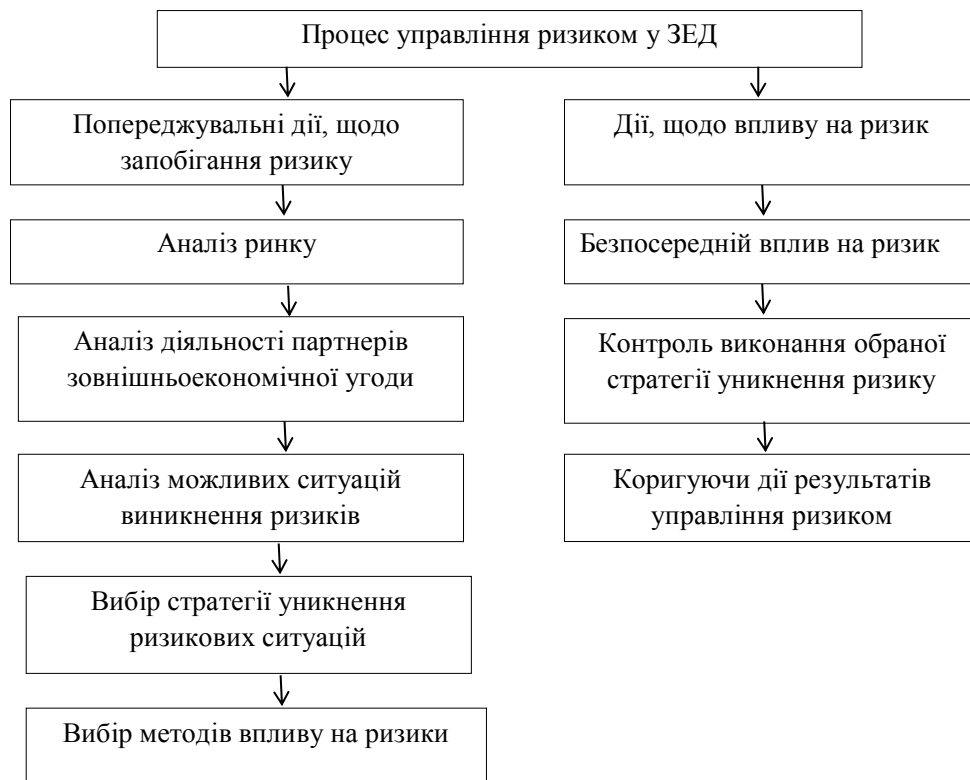

Рис. 1. Схема процесу управління ризиком, авторська розробка

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крупін В.С., Злидник Ю.Р. Економічні ризики: сутність, еволюція, підходи до класифікації. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. № 19 (714). С. 224–229.
2. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 464 с.
3. Цвігун Т.В. Поняття ризик: етимологія, еволюція поглядів. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_3.
4. Иллыашенко С.Н. Факторы риска. Бизнес Информ. 1998. № 3. С. 68–71.
5. Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. Київ: КНЕУ, 2006. 312 с.
6. Бортнікова Є.В. Історія походження та сутність понять «ризик», «ризик-менеджмент» та «операційні ризики» URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.-php?operation=1&iid=1336>.
7. Коюда П.М., Коюда О.П. Характеристика та класифікація ризиків. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/1356/1/203-214>.
8. Рішняк І.В. Системний аналіз категорій ризику та невизначеності. URL: <http://ena.lp.edu.ua:-8080/bitstream/ntb/9418/1/26.pdf>.
9. Рум'янцев А.П., Рум'янцева Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 377 с.
10. Торгова Л.В., Хитра О.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2006. 512 с.
11. Hornby A.S. Advanced Learner's Dictionary URL: http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/-dictionary/risk_1.
12. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг. ред. В.В. Дубічинського. Харків: ВД Школа, 2006. 1008 с.
13. Стрельбіцька Н.Є. Управління ризиками в ЗЕД: конспект лекцій. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 81 с.

REFERENCES:

1. Krupin V.S., Zlydnyk Yu.R. Ekonomichni ryzyky: sutnist, evoliutsiia, pidkhody do klasyfikatsii. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». 2011. No 19 (714). pp. 224–229.
2. Luk'yanova V.V., Holovach T.V. Ekonomichni ryzyk: navch. posib. Kyiv: Akademvydav, 2007. 464 p.
3. Tsvihun T.V. Poniattia ryzyk: etymolohiia, evoliutsiia pohliadiv. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_3
4. Ilyashenko S.N. Faktory riska. Biznes Inform. 1998. No 3. pp. 68–71.
5. Klymenko S.M., Dubrova O.S. Obgruntuvannia hospodarskykh rishen ta otsinka ryzykiv. Kyiv: KNEU, 2006. 312 p.
6. Bortnikova Y.V. Istoriia pokhodzhennia ta sutnist poniat «ryzyk», «ryzyk-menedzhment» ta «operatsiini ryzyky». Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.-php?operation=1&iid=1336>
7. Koiuda P.M., Koiuda O.P. Kharakterystyka ta klasyfikatsiia ryzykiv. Available at: <http://eprints.kname.edu.ua/1356/1/203-214>
8. Rishniak I.V. Systemnyi analiz katehorii ryzyku ta nevyznachenosti. Available at: <http://ena.lp.edu.ua:-8080/bitstream/ntb/9418/1/26.pdf>
9. Rumiantsev A.P., Rumiantseva N.S. Zovnishnoekonomichna diialnist: navch. posib. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2004. 377 p.
10. Torhova L.V., Khytra O.V. Osnovy zovnishnoekonomichnoi diialnosti: navch. posib. Lviv: Novyi svit-2000, 2006. 512 p.
11. Hornby A.S. Advanced Learner's Dictionary Available at: http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com/-dictionary/risk_1
12. Suchasnyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy / za zah. red. V.V. Dubichynskoho. Kharkiv: VD Shkola, 2006. 1008 p.
13. Strelbitska N.Y. Upravlinnia ryzykamy v ZED: konspekt lektsii. Ternopil: TNEU, 2010. 81 p.

Risk management features in logistics foreign economic activities

Baeva O.I.

PhD in Economics, Associate Professor,
Kharkov National University of Pharmacy

Vasilchenko O.O.

Senior Lecturer,
Tavria State Agrotechnological University

Foreign economic activity of the enterprise, like any other, is associated with the need to make risky management decisions. Risk in foreign trade can be considered adverse events or a combination of events related to foreign trade, with adverse consequences.

The risks of foreign trade include: currency, customs, political, international marketing, international transportation, international contract, international competitive environment, information, innovation, customs, commercial, country risk (socio-political, macroeconomic and micro-economic), the risk associated with a foreign counterparty and so on. The sources of foreign trade risks include: social factors; environmental conditions; economic, financial and political factors; business management model; insufficient information; ethnic and regional problems; the difference in international legislation; force majeure; uncertainty in the activities of foreign trade entities and the like.

Elements of risk management the foreign economic activity are: the subjects of management – employees, departments, and divisions of the enterprise; facilities management

– industrial operations, technology, information, resources, processes in macro and external economic environment; management tools – methods and principles of activity of the enterprises in a transnational environment; monitoring of the level of risk.

Risk management in logistics of foreign trade stakeholders is the set of logistics links. All participants in the logistics chain are interested in making a profit and preventing the causes of logistics risk. The risk management system in supply chains must be carefully thought out. It is expedient to calculate the integrated logistics risk, which includes transport and environmental risks; risks of information, material and financial flows management.

The measures of risk management in foreign economic activity include the following: organizational, insurance of foreign trade risks, self-insurance, hedging, risk transfer, creation of a special reserve Fund. These measures will help to more effectively manage foreign economic risks in order to prevent and reduce the consequences of risk events and to form an overall risk management strategy of the enterprise.